

Toch erkenning van ds. Swaagman

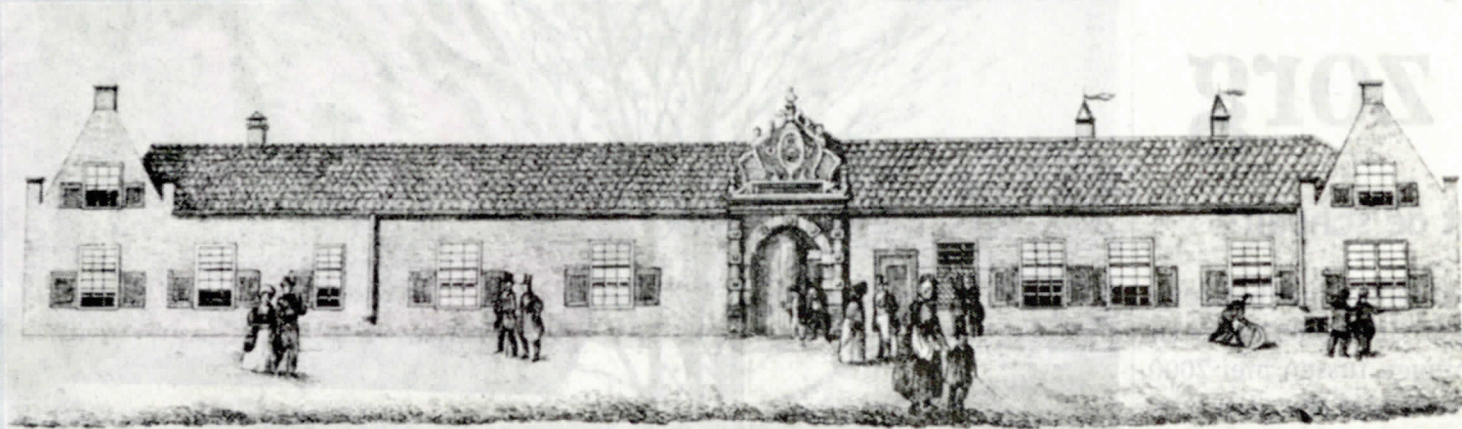
Siemon Reker komt de eer toe het vergeten werk van de predikant 'onder het stof' vandaan te hebben gehaald. In verband met zijn benoeming tot professor Groninger Taal en Cultuur heeft de hoogleraar een vroeg-negentiende-eeuws boekje over het Groninger dialect van ds. Jan Sonius Swaagman uit het Latijn vertaald, die de tekst in 1824-1825 schreef toen hij nog theologiestudent was. Het was een bijdrage aan een universitaire essaywedstrijd. Hoewel Swaagmans essay het allereerste academische geschrift over het Gronings betrof, werd het nauwelijks opgemerkt doordat het in het Latijn was geschreven. En zo kon het gebeuren dat Swaagman op zijn begrafenis in 1858 niet werd geroemd

J. Sonius Swaagman.

Een silhouet van Jan Sonius Swaagman.

© COLLECTIE GRONINGER ARCHIEVEN

HET VOORMALIGE AKADEMIEGEBOUW TE GRONINGEN.

Het academiegebouw in de tijd van Jan Sonius Swaagman. © COLLECTIE GRONINGER ARCHIEVEN

vanwege zijn verdienste voor de Groninger taal maar alleen als *getrouw en liefhebbend bloedverwant en als waardig vertegenwoordiger van de Groninger geloofsrichting*.

Jan Sonius Swaagman wordt in 1805 in de Steentilstraat in de stad Groningen geboren als zoon van lakenkoopman/olieslager Popko Swaagman en Annegien Sonius. Doordat vader Swaagman afkomstig is uit Thesinge en moeder Sonius uit de stad, leert Jan zowel de taal van de Ommelanders als die van de Stadjers. Op zijn zeventiende wordt Jan ingeschreven aan de faculteit der Godgeleerdheid van de Groninger Academie. Twee jaar later hoort Swaagman van een door rector en senaat uitgeschreven essaywedstrijd.

Elk van de vijf faculteiten heeft een eigen onderwerp. Vreemd genoeg is Swaagman minder geïnteresseerd in het onderwerp voor theologen dan in dat voor de filosofen en taalkundigen. De *Faculteit der Bespiegelende Wijsbegeerte en Lette-*

ren wil graag essays zien over het *Dialectus Groningana*. De inzenders moeten onder andere over de geschiedenis van het Gronings schrijven, talige bijzonderheden verstreken en natuurlijk een woordenlijst met etymologie.

Het blijkt een moeilijke opdracht, want op 10 oktober 1825 moet professor Ten Brink mededelen dat er helaas slechts één bijdrage is binnengekomen. Hoewel inzender Jan Sonius Swaagman dus geen enkele concurrentie heeft, deelt de jury mee dat hij de prijs volkomen verdient vanwege zijn *onvermoeibare inspanningen en permanente nauwkeurigheid*. Samen met de winnaars van de andere wedstrijden ontvangt Swaagman op 13 oktober 1825 zijn gouden erepenning. Twee jaar later wordt de tekst in de *Annales Academiae* geplaatst.

Hoewel academische geschriften met het oog op het verkrijgen van een bredere lezerskring wel eens uit het Latijn worden vertaald, is dit met Swaagmans *Commentatio* naar alle waarschijnlijkheid niet gebeurd. Swaagman heeft zelf in 1827 wel andere dingen aan

zijn hoofd, want hij trouwt op 5 december van dat jaar met Johanna Woltera Huisinga. Volgens Siemon Reker – in een kleine tentoonstelling in de Universiteitsbibliotheek – is het zelfs aan Swaagmans essay te zien dat hij op *vrijersvoeten* is. In zijn woordenlijst heeft hij namelijk het niet-specifiek Groningse woord *slank* opgenomen, met als toepassing het zinnetje: *en slank wigt of maisien*. En als vergelijking het Duitse: *mein schlankes Mädchen ist es werth, dasz ich ihr Küsse gebe*. Waarschijnlijk zijn deze *Küsse* bestemd voor Swaagmans *maisien* Johanna.

Na zijn huwelijk vestigt Jan Sonius Swaagman zich als predikant in IJhorst-De Wijk. Vier jaar later neemt hij een beroep aan in Stadskanaal en in 1849 een in Onderdendam. Veel levensgeluk heeft de grondlegger van het 'academische Gronings' niet. Zijn echtgenote overlijdt in 1832. Ook zijn tweede – een zus van de eerste – en een derde echtgenote moet hij naar het graf dragen. En hetzelfde geldt voor vier van zijn kinderen.

In 1858 wordt Swaagman zelf ernstig ziek. Tien weken

lang wordt hij door zijn dochter Anna Wendelina en haar man, likeurstoker Rudolf Roelfsema, verpleegd in hun huis op de hoek van de Oosterstraat en de Papengang. Swaagman herstelt niet en overlijdt op 19 juni. De begrafenis twee dagen later is voor z'n dochter en schoonzoon een extra droeve aangelegenheid omdat ook Rudolfs moeder Anje Hindriks Derksema ten grave wordt gedragen.

De Provinciale Groninger Courant maakt de volgende dag melding van de plechtigheid op de Zuiderbegraafplaats. Professor Hofstede de Groot, met wie de overledene jaren gewerkt heeft voor het 'godgeleerd tijdschrift voor beschaafde christenen' *Waarheid in Liefde*, spreekt over Swaagman als *waardig Evangeliedienaar, hartelijk echtgenoot en huisvader*.

Zwager ds. Verweij prijst hem als *getrouw en liefhebbend bloedverwant*. Maar van een erkenning van Jan Sonius Swaagmans betekenis voor de Groninger taal is geen sprake. Die komt er misschien nu, 144 jaar later, alsnog. Dankzij Siemon Rekers vertaling.

Nvhr 21-3-08